

Η διδασκαλία του Ολοκαυτώματος

Εκπαιδευτικό Υλικό:
Λογοτεχνικά έργα-
Κινηματογραφικές ταινίες -
Ιστοσελίδες

Σωτηρία Καλασαρίδου, Δρ. Λογοτεχνικής
Εκπαίδευσης Α.Π.Θ. – Μεταδιδακτορική
Υπότροφος Ι.Κ.Υ.

Η παρούσα έρευνα εκπονείται στο πλαίσιο μεταδιδακτορικής υποτροφίας από το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ.). Η Μεταδιδακτορική Έρευνα υλοποιήθηκε με υποτροφία του ΙΚΥ η οποία χρηματοδοτήθηκε από την Πράξη «Ενίσχυση Μεταδιδακτόρων Ερευνητών / Ερευνητριών» από τους πόρους του ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» με άξονες προτεραιότητας 6,8,9, και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο – ΕΚΤ και το Ελληνικό Δημόσιο».

© 2018, Σωτηρία Καλασαρίδου — Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ.)
Εργαστήριο για τη Μελέτη της Ανάγνωσης και της Γραφής στην Εκπαίδευση και την Κοινωνία (ΕΜΑΓΕΚ), Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Α.Π.Θ.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ

Εν προκειμένω καταγράφονται 186 λογοτεχνικοί τίτλοι, οι οποίοι περιλαμβάνουν: 58 μυθιστορήματα για ενήλικες, παιδιά και εφήβους, 3 νουβέλες, 3 συλλογές διηγημάτων, 15 διηγήματα, 1 ανθολογία πεζών λογοτεχνικών κειμένων, 1 ποιητική συλλογή, 29 ποιήματα, 1 ανθολογία ποίησης, 2 τίτλους μελοποιημένης ποίησης, 6 κόμικς, 3 ημερολόγια και 58 προσωπικές αφηγήσεις / μαρτυρίες, 1 τίτλο κινηματογραφικού σεναρίου, 2 θεατρικά έργα, 2 δοκίμια και 1 εικονογραφημένη ιστορία. Η κατάταξη πραγματοποιείται ανά λογοτεχνικό είδος και με χρονολογική σειρά της πρώτης δημοσίευσης. Έχει επιλεγεί η χρονολογική σειρά κατάταξης έναντι της αλφαβητικής προκειμένου να αναδειχθεί η σταδιακή αύξηση των λογοτεχνικών δημοσιεύσεων με θέμα το Ολοκαύτωμα. Σε όποιο σημείο καθίσταται αναγκαίο καταγράφουμε και την πιο πρόσφατη ημερομηνία έκδοσης. Τέλος, σε κάποια κείμενα στα οποία δεν έχει βρεθεί η χρονολογία της πρώτης δημοσίευσης καταγράφουμε την τελευταία. Όποια χρονιά δημοσιεύονται ή εκδίδονται περισσότερα του ενός λογοτεχνικά έργα η παράθεση πραγματοποιείται αλφαβητικά με βάση το επώνυμο του συγγραφέα.

Μυθιστορήματα ελληνικά

1. Λιλή Ζωγράφου, *Οι Εβραίοι κάποτε (Μικαέλ)*, Αθήνα: Ε.Ε.Ε., 1966 / Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1973.
2. Άλκη Ζέη, *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*, Αθήνα: Κέδρος, 1971, 1995/ Αθήνα: Μεταίχμιο, 2011.
3. Νίνα Κοκαλίδου-Ναχμία, *Τηλεφωνικό κέντρο*, Αθήνα: Ίκαρος, 1972.
4. Νίκος Α. Κοκάντζης, *Τζιοκόντα*, Θεσσαλονίκη, [χ.ε], 1975 / Αθήνα, Πατάκης 2005.
5. Νίκος Μπακόλας, *Η μεγάλη πλατεία*, Αθήνα: Κέδρος, 1987, (2014).
6. Βασίλης Μπούτος, *Η συκοφαντία του αίματος*, Αθήνα: Νεφέλη, 1997.
7. Λία Μεγάλου-Σεφεριάδη, *Γλυκιά καλοκαιριάτικη βραδιά*, Αθήνα: Καστανιώτης, 2001.
8. Νίκος Δαββέτας, *Η Εβραία νύφη*, Αθήνα: Κέδρος, 2009.
9. Μαρούλα Κλιάφα, *Μια μπαλάντα για τη Ρεβέκκα*, Αθήνα: Μεταίχμιο, 2011.
10. Γιώργος Σκαμπαρδώνης, *Ουζερί Τσιτσάνης*, Αθήνα: Πατάκης, 2013.
11. Χάρης Βλαβιανός, *Το ημερολόγιο του Χίτλερ*, Αθήνα: Πατάκης, 2016.
12. Μαρία Δασκαλάκη, *Μυστική αποστολή: Τα μυστικά του πέτρινου γεφυριού*, Αθήνα: Μίνωας, 2016.
13. Αλεξάνδρα Μητσιάλη, *Ξυπόλυτοι ήρωες*, Αθήνα: Πατάκης, 2016.
14. Έλενα Χουζούρη, *Ο θεός Αβραάμ μένει πάντα εδώ*, Αθήνα: Πατάκης, 2016.
15. Εύα Κασιάρου, *Το ξεχασμένο κλειδί*, Πάτρα: Κόκκινη κλωστή δεμένη, 2017.
16. Μαρία Γαβαλά, *Κόκκινος Σταυρός*, Αθήνα: Πόλις, 2018.

Μυθιστορήματα μεταφρασμένα

1. Γκύντερ Γκρας, *Το τενεκεδένιο ταμπούρλο*, μτφρ. Θ. Δ. Φραγκόπουλος, Αθήνα: Εκδόσεις Εστία, 1985. (Δεύτερη έκδοση: μτφρ. Τούλα Σιετή, Αθήνα: Οδυσσέας, 2001).
2. Γιάν Οτσενάσεκ, *Ρωμαίος, Ιουλιέτα και τα σκοτάδια*, μτφρ. Κ. Πορφύρης, πρόλογος Λουί Αραγκόν, Αθήνα: Θεμέλιο, 1987.
3. Τόμας Κενίλι, *Η λίστα του Σίντλερ*, μτφρ. Στάφανος Κόκκαλης, Αθήνα, Λιβάνης, 1994.
4. Μπέρνχαρντ Σλινκ, *Διαβάζοντας στη Χάννα*, μτφρ. Ιάκωβος Κοπερτί, Αθήνα: Κριτική, 1998 (το 2016 κυκλοφόρησε και σε μορφή ψηφιακού βιβλίου).
5. Φρεντ Ούλμαν, *Ξαναβρήκα τον φίλο μου*, μτφρ. Βίτω Αγγελοπούλου, Αθήνα: Πατάκης, 2001.
6. Ίμρε Κέρτες, *Το μυθιστόρημα ενός ανθρώπου δίχως πεπρωμένο*, μτφρ. Γιώτα Λαγουδάκου, επιμ. Ανταίος Χρυσοστομίδης, Αθήνα: Καστανιώτης, 2003.
7. Εβελύν Μπριζού-Πελλέν, *Η ώρα των σκύλων*, μτφρ. Ειρήνη Τσολακέλλη, Αθήνα: Άγρα 2004.
8. Κάρεν Λεβίν, *Η βαλίτσα της Χάνα*, μτφρ. Άννα Παπασταύρου, Αθήνα: Σαββάλας, 2005.
9. Στιούαρτ Ρος, *Τα σπίτια με το αστέρι*, μτφρ. Σταύρος Παπασταύρου, Αθήνα: Σαββάλας, 2005.
10. Ουίλιαμ Στάυρον, *Η επιλογή της Σόφι*, μτφρ. Παλμύρα Ισμουρίδου, Αθήνα: Ποταμός, 2005.
11. Τζάκι Φρεντς, *Η κόρη του Χίτλερ*, μτφρ. Χαρά Ρεντζέλου, Αθήνα: Πατάκης, 2005.
12. Άννα Ζέγκερς, *Τράνζιτο*, μτφ. Γ. Δεπάστας, Αθήνα: Άγρα, 2006.
13. Τζον Μπόιν, *Το αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα*, μτφρ. Αριάδνη Μοσχονά, Αθήνα: Κέδρος, 2006.
14. Άαρον Άπελφελντ, *Ιστορία μιας ζωής*, μτφ. Μάγκυ Κοέν, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2007.
15. Ελί Βιζέλ, *Η νύχτα*, μτφρ. Γιώργος Ξενάριος, Αθήνα: Μεταίχμιο, 2007.
16. Γερζύ Κοζίνσκι, *Το βαμμένο πουλί*, μτφρ. Τρισεύγενη Παπαϊωάννου, Αθήνα: Μεταίχμιο, 2007.
17. Ερίκ-Εμμανουέλ Σμιτ, *Το παιδί του Νώε*, μτφρ. Ιωάννα Πετρίδου, επιμ. Αχιλλέας Κυριακίδης, Αθήνα: Opera, 2007.
18. Μάρκουσ Ζούσακ, *Η κλέφτρα των βιβλίων*, μτφρ. Κώστια Κοντολέων, Αθήνα: Ψυχογιός, 2008.
19. Στίβεν Πρέσφιλντ (Steven Pressfield), *Σκοτώστε τον Ρόμελ*, μτφ. Βασιλική Κοκκίνου, Αθήνα: Πατάκης, 2008.
20. Sansal Boualem, *Ο Γερμανός μουτζαχεντίν ή Το ημερολόγιο των αδελφών Σίλλερ*, μτφρ. Ευγενία Γραμματικοπούλου, Αθήνα: Πόλις, 2010.
21. Μαρκ Λεβί, *Τα παιδιά της ελευθερίας*, μτφρ. Τζένη Κωνσταντίνου, Αθήνα: Modern Times, 2010.
22. Τζόναθαν Σάφραν Φόερ, *Όλα έρχονται στο φως*, μτφρ. Μυρσίνη Γκανά, Αθήνα: Μελάι, 2011.
23. Ιρέν Κοέν Ζανκά, *Το δέντρο βλέπει*, εικονογράφηση: Maurizio Quarello, μτφρ. Μαρίζα Ντεκάστρο, Καλαμάτα: Κόκκινο, 2012.
24. Ζουφλί Λιβανελί, *Σερενάτα*, Αθήνα: Πατάκης, 2012.

25. Αλαίν Μπλοτιέρ, *Τόμι*, μτφρ. Αγγελική Τσέλιου, Αθήνα: Πόλις, 2012.
26. Χανς Φάλαντα, *Μόνος στο Βερολίνο*, μτφρ. Άντζη Σαλταμπάση, Αθήνα: Πόλις, 2012.
27. Φαμπρίτσιο Σιλέι, *Οφσάνιτ*, εικον. Μαουρίτσιο Κουαρέλο, μτφρ. Ε. Κατσαμά-Φ. Μανδηλαράς, Καλαμάτα: Κόκκινο, 2014.
28. Σάρα Κοέν-Σκάλι, *Μαξ*, μτφρ. Άννα Κοντολέων, Αθήνα: Πατάκης, 2014.
29. Ρομαίν Σλοκόμπ, *Κύριε Διοικητά*, μτφρ. Έφη Κορομηλά, Αθήνα: Πόλις, 2014.
30. Ρουθ Βάντερ Ζι, *Έρικα*, εικονογράφηση Ρομπέρτο Ινοσέτι, μτφρ. Μαρίζα Ντεκάστρο, Αθήνα: Καλειδοσκόπιο, 2015 (εικονογραφημένο μυθιστόρημα για παιδιά).
31. Λοράν Μπινέ, *ΗΗΗΗ - Ο Χάιντριχ είναι ο εγκέφαλος του Χίμλερ*, μτφρ. Γιώργος Ξενάριος, Αθήνα: Κέδρος, 2015.
32. Ιρέν Νεμιρόβσκι, *Σουίτα*, μτφ. Έφη Κορομηλά, Αθήνα: Πατάκης, 2015.
33. Άντονι Ντορ, *Όλο το φως που δεν μπορούμε να δούμε*, μτφ. Νίνα Μπούρη, Αθήνα: Πατάκης 2015.
34. Λουίτζι Μπαλλερίνι, *Η Χάννα δεν κλείνει ποτέ τα μάτια*, μτφρ. Δήμητρα Δότση, Αθήνα: Πατάκης, 2016.
35. Τζον Μπόιν, *Το αγόρι στην κορυφή του βουνού*, μτφρ. Πετρούλα Γαβριηλίδου, Αθήνα: Ψυχογιός, 2016.
36. Φρεντιάνο Σέσι, *Ένα κορίτσι στο Άουσβιτς*, μτφρ. Δήμητρα Δότση, Αθήνα: Καλέντης, 2016.
37. Έρικουρ Ερντ Νόρνταλ, *Illska / Το κακό*, μτφ. Ρούλα Γεωργακοπούλου, Αθήνα: Πόλις, 2017.
38. Τίμοθι Ντέιλι, *Άνθρωπος στη σοφίτα*, μτφ. Γλύκα Στόιου, Αθήνα: Βακχικόν, 2017.
39. Εμμανουέλ Πιρότ, *Σήμερα είμαστε ζωντανοί*, μτφ. Μυρτώ Καλοφωλιά, Αθήνα: Πατάκης, 2017.
40. Γκάβριελ Σάβιτ, *Η Άννα και ο Χελιδονάνθρωπος*, μτφρ. Αργυρώ Πιπίνη, Αθήνα: Ψυχογιός, 2017.
41. Ερίκ Βυϊγιάρ, *Ημερήσια διάταξη*, μτφρ. Μανώλης Πιμπλής, Αθήνα: Πόλις, 2018.
42. Ολιβιέ Γκετζ, *Η εξαφάνιση του Γιόζεφ Μένγκελε*, μτφρ. Ευγενία Γραμματικοπούλου, Αθήνα: Κριτική, 2018.

Νουβέλες

1. Γαλάτεια Σαράντη, *Το βιβλίο του Γιοχάνες και της Μαρίας*, Αθήνα 1952.
2. Νέστορας Μάτσας, «Προδομένος άγγελος», στο: *Η μεγάλη ειρήνη: τρεις νουβέλες*, Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1957.
3. Σπύρος Τσίρος, *Πήλινες Μούσες*, Αθήνα, Κέδρος, 1988.

Συλλογές διηγημάτων

1. Πρίμο Λέβι, *Λίλιθ*, μτφρ. Σάρα Μπενβενίστε, Αθήνα, Ροδαμός, 1992.
2. Αλμπέρτος Ναρ, *Σε αναζήτηση ύφους*, Αθήνα, Νεφέλη, 1997.
3. Αλμπέρτος Ναρ, *Σαλονικάι, δηλαδή Σαλονικιός*, Αθήνα, Νεφέλη, 1999, και *Σαλονικάι*, Αθήνα, Νεφέλη, 2015 (η έκδοση του 2015 είναι εμπλουτισμένη).

Ανθολογία πεζών λογοτεχνικών κειμένων

1. Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου (επιμ.), *Η Λογοτεχνία ως Μαρτυρία: Έλληνες πεζογράφοι για τη γενοκτονία των Εβραίων*, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής, 1995. Στο βιβλίο περιλαμβάνονται πεζά κείμενα, τα οποία έχουν καταχωρηθεί σε λογοτεχνικά είδη της παρούσας δημοσίευσης, όπως μυθιστορήματα, νουβέλες και διηγήματα.

Διηγήματα

1. Γιώργης Λαμπρινός, «Ο Γιοζέφης»: *15 διηγήματα από την Αντίσταση*, Αθήνα, Νέα Γενιά 1945. Σε ψηφιοποιημένη μορφή στη σελίδα για τα διαδραστικά βιβλία του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων: http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C131/595/3929,17353/extras/texts/index_b_09_01_lambrinos.html
2. Γιώργης Κιτσόπουλος, «Στο δρόμο του κίτρινου αστεριού»: περ. *Κοχλίας*, τ. 7-8, Θεσσαλονίκη, 1946. Ανθολογείται στο βιβλίο με τίτλο *Η Λογοτεχνία ως Μαρτυρία: Έλληνες πεζογράφοι για τη γενοκτονία των Εβραίων*.
3. Κάρολος Τσίζεκ, «'36 185'»: περ. *Κοχλίας*, τ. 7-8, Θεσσαλονίκη, 1946. Ανθολογείται στο βιβλίο με τίτλο *Η Λογοτεχνία ως Μαρτυρία: Έλληνες πεζογράφοι για τη γενοκτονία των Εβραίων* (βλ. στο παρόν μελέτημα στην κατηγορία *Ανθολογία πεζών λογοτεχνικών κειμένων*).
4. Δημήτρης Χατζής, «Σαμπεθάι Καμπιλής»: *Το τέλος της μικρής μας πόλης*, Βουκουρέστι, Νέα Ελλάδα, 1953. Στην Ελλάδα για πρώτη φορά με τον ίδιο τίτλο: Αθήνα, Επιθεώρηση Τέχνης, 1963. Τελευταία έκδοση του ομότιτλου βιβλίου: Αθήνα, Το Ροδακίό, 2007.
5. Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, «Το λουλούδι της φρίκης»: *Ανθρώπινη δίψα*, Αθήνα, Ίκαρος, 1959. Τελευταία έκδοση σε επιμ. Θεοδόση Πυλαρινού, Αθήνα, ΙΜΠ-Σχολή Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου, 2003.
6. Κωστούλα Μητροπούλου, «Η Ραχήλ της Σαλονίκης»: *Δύο εποχές*, Αθήνα, Δίφρος, 1960. Ανθολογείται στο βιβλίο με τίτλο *Η Λογοτεχνία ως Μαρτυρία: Έλληνες πεζογράφοι για τη γενοκτονία των Εβραίων*.
7. Γιάννης Νεγρεπόντης, «Ο Ραούλ», 1961. Δεύτερη έκδοση του διηγήματος στο βιβλίο με τίτλο *Ο καθρέφτης και άλλες πρόζες*, Αθήνα, Ολκός- Αριάδνη, 1973. Στο εν λόγω βιβλίο ο συγγραφέας σημειώνει τις ημερομηνίες των πρώτων δημοσιεύσεων όχι όμως και τα έντυπα της κάθε μίας δημοσίευσης.
8. Γιάννης Δάλλας, «Μικρή μπαλάντα για τους Εβραίους»: περ. *Ενδοχώρα*, τ. 15, Γιάννενα, 1962. Ανθολογείται στο βιβλίο με τίτλο *Η Λογοτεχνία ως Μαρτυρία: Έλληνες πεζογράφοι για τη γενοκτονία των Εβραίων*.
9. Κίμων Τζάλλας, «Επιστροφή»: *Η Επίθεση*, Γιάννενα, Εκδόσεις της «Ενδοχώρας», 1962. Ανθολογείται στο βιβλίο με τίτλο *Η Λογοτεχνία ως Μαρτυρία: Έλληνες πεζογράφοι για τη γενοκτονία των Εβραίων*.
10. Φρίξος Τζιόβας, «Το πένθος»: περ. *Ενδοχώρα*, τ. 15, Γιάννενα 1962. Ανθολογείται στο βιβλίο με τίτλο *Η Λογοτεχνία ως Μαρτυρία: Έλληνες πεζογράφοι για τη γενοκτονία των Εβραίων*.

11. Γιάννης Στάρκης, «Έξοδος»: περ. *Διαγώνιος*, τ. 19, Θεσσαλονίκη 1969. Ανθολογείται στο βιβλίο με τίτλο *Η Λογοτεχνία ως Μαρτυρία: Έλληνες πεζογράφοι για τη γενοκτονία των Εβραίων*.
12. Γιώργος Ιωάννου, «Το κρεβάτι»: *Η σαρκοφάγος*, Αθήνα, Ερμής, 1971 / Αθήνα, Κέδρος, 2006. & [Χρονικά \(τεύχος 85\)](#)
13. Βασίλης Βασιλικός, «Ο φίλος μου ο Ίνο»: *Οι ρεμπέτες και άλλα διηγήματα*, Αθήνα, Χιωτέλλης, 1977. Ανθολογείται στο βιβλίο με τίτλο *Η Λογοτεχνία ως Μαρτυρία: Έλληνες πεζογράφοι για τη γενοκτονία των Εβραίων & [Ψηφίδες για τη ελληνική γλώσσα](#)*
14. Γιώργος Ιωάννου, «Το ξεκλήρισμα των Εβραίων»: *Το δικό μας αίμα*, Αθήνα, Ερμής, 1978 / Αθήνα, Κέδρος, 1992. & [Χρονικά \(τεύχος 85\)](#)
15. Γιώργος Ιωάννου, «Εν ταις ημέραις εκείναις...»: *Η πρωτεύουσα των προσφύγων*, Αθήνα, Κέδρος, 1984. & [Χρονικά \(τεύχος 85\)](#)

Ποιητική συλλογή

1. Χρήστος Τσανάκας, *Οι απαγορευμένοι του Τρίτου Ράιχ*, Αθήνα: Futura, 2014.

Ποιήματα

1. Ζωή Καρέλλη, «Των Εβραίων»: *Η εποχή του θανάτου (Εκδοχές και παρατηρήσεις)*, Θεσσαλονίκη: Κοχλίας, 1948 / περ. *Χρονικά* (στην ενότητα *Ελληνική Ποιητική Ανθολογία για το Ολοκαύτωμα*), τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.
2. Γιώργος Ιωάννου, «Τα ηλιοτρόπια των Εβραίων»: *Τα Ηλιοτρόπια*, Θεσσαλονίκη, 1954 / *Τα χίλια δέντρα και άλλα ποιήματα*, Αθήνα: Κέδρος 1999 / περ. *Χρονικά* (στην ενότητα *Ελληνική Ποιητική Ανθολογία για το Ολοκαύτωμα*), τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.
3. Τάκης Βαρβιτσιώτης, «...Σε κλειστά τρένα...»: *Το Χειμερινό ηλιοστάσιο μαζί με το Ξύλινο άλογο και το Αλφαβητάριο*, Θεσσαλονίκη, 1955 / *Σύνοψη. Τα ποιήματα Α' (1941-1957)*, Θεσσαλονίκη, Εγνατία, 1980 / περ. *Χρονικά* (στην ενότητα *Ελληνική Ποιητική Ανθολογία για το Ολοκαύτωμα*), τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.
4. Ζωή Καρέλλη, «Ισραήλ»: *Κασσάνδρα και άλλα ποιήματα*, Αθήνα, 1955 / περ. *Χρονικά* (στην ενότητα *Ελληνική Ποιητική Ανθολογία για το Ολοκαύτωμα*), τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.

5. Μανόλης Αναγνωστάκης, «Αντί να φωνασκώ...»: *Η Συνέχεια 2* (1956), συλλογή που είχε κυκλοφορήσει αυτόνομα. Όλη η συλλογή είναι ενταγμένη στην πρώτη συγκεντρωτική έκδοση *Τα ποιήματα (1941-1956)*, επιμ. Ντ. Α. Γεωργούδη - Κ. Γεννατά, Αθήνα, 1956. Σήμερα το ποίημα βρίσκεται στη συγκεντρωτική έκδοση *Τα Ποιήματα (1941-1971)*, Αθήνα: Νεφέλη, 2000.
6. Κίμωνας Τζάλλας, «Με νοσταλγία θυμάμαι»: περ. *Ενδοχώρα, Ι*, Γιάννενα, Σεπτ-Οκτ. 1959 / περ. *Χρονικά* (στην ενότητα *Ελληνική Ποιητική Ανθολογία για το Ολοκαύτωμα*), τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.
7. Γιώργος Καφταντζής, «Στρατόπεδο "Παύλου Μελά" Θεσσαλονίκης»: *Η μπαλάντα του φεγγαριού*, [χ.ε], 1961 / *Τα ποιήματα 1948-1987*, Θεσσαλονίκη, 1988 / περ. *Χρονικά* (στην ενότητα *Ελληνική Ποιητική Ανθολογία για το Ολοκαύτωμα*), τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.
8. Γιώργος Καφταντζής, «Ρόζα Μιραλάι»: *Η μπαλάντα του φεγγαριού*, χ.ε, 1961 / *Τα ποιήματα 1948-1987*, Θεσσαλονίκη, 1988 / περ. *Χρονικά* (στην ενότητα *Ελληνική Ποιητική Ανθολογία για το Ολοκαύτωμα*), τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.
9. Πρόδρομος Μάρκογλου, «Εσθήρ ή ο δύσκολος τοκετός»: *Έγκλειστοι*, [χ.ε], 1962 / *Έσχατη υπόσχεση, Ποιήματα 1958-2010*, Θεσσαλονίκη: Ένεκεν, 2016.
10. Γιώργος Ιωάννου, «Το μάθημα»: *Τα χίλια δέντρα*, Θεσσαλονίκη: έκδοση περ. *Διαγώνιος*, 1963 / *Τα χίλια δέντρα και άλλα ποιήματα*, Αθήνα: Κέδρος, 1999 / περ. *Χρονικά* (στην ενότητα *Ελληνική Ποιητική Ανθολογία για το Ολοκαύτωμα*), τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.
11. Γιώργος Ιωάννου, «Με το τραίνο»: *Τα χίλια δέντρα*, Θεσσαλονίκη, έκδοση περ. *Διαγώνιος*, 1963 / *Τα χίλια δέντρα και άλλα ποιήματα*, Αθήνα: Κέδρος, 1999.
12. Γιώργος Ιωάννου, «Σαν να 'ναι άνοιξη»: *Τα χίλια δέντρα*, Θεσσαλονίκη, έκδοση περ. *Διαγώνιος* 1963 / *Τα χίλια δέντρα και άλλα ποιήματα*, Αθήνα: Κέδρος, 1999.
13. Νίνα Κοκκαλίδου-Ναχμία, «Εκείνοι και εμείς»: *Οι αποσταμένοι*, Θεσσαλονίκη, [χ.ε], 1964 / περ. *Χρονικά* (στην ενότητα *Ελληνική Ποιητική Ανθολογία για το Ολοκαύτωμα*), τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.
14. Νίνα Κοκκαλίδου-Ναχμία, «Μετά είκοσι χρόνια στο Άουσβιτς», 1965 (σε έντυπο, το οποίο δεν αναγράφεται) / περ. *Χρονικά* (στην ενότητα *Ελληνική Ποιητική Ανθολογία για το Ολοκαύτωμα*), τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.
15. Τάκης Ολύμπιος, «40 382 V» (απόσπασμα): *40382*, [χ.ε], ²1965 / περ. *Χρονικά* τ. 67-68, 1984. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/scanned_small/T067-68small.pdf.

16. Μάριος-Μαρίνος Χαραλάμπους, «Γιούτα Κοέν»: *Οι φωνές των δρόμων*, Θεσσαλονίκη: Διαγώνιος, 1971 / περ. *Χρονικά* (στην ενότητα *Ελληνική Ποιητική Ανθολογία για το Ολοκαύτωμα*), τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.
17. Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη, «Ποτέ πια»: περ. *Χρονικά*, τ. 18, 1979. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/scanned_small/T018small.pdf.
18. Γιώργος Βαφόπουλος, «Άουσβιτς - Ελεγείο σε μια ξανθή κοτσίδα»: περ. *Χρονικά* τ. 28, 1980. Ηλεκτρονική δημοσίευση: https://kis.gr/scanned_small/T028small.pdf. Ενταγμένο και στην ποιητική συλλογή *Το τέλος*, Αθήνα: Ιανός, 1985.
19. Νίκος Αδαλόγλου, «Αφιέρωμα. Για τα Εβραϊόπουλα που χάθηκαν στα κρεματόρια»: περ. *Χρονικά*, τ. 48, 1982. Ηλεκτρονική πρόσβαση: https://kis.gr/scanned_small/T048small.pdf.
20. Εβραϊκό δημοτικό τραγούδι των στρατοπέδων συγκέντρωσης, «Εβραϊοπούλα ήμουνα», περ. *Χρονικά* τ. 67-68, 1984. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/scanned_small/T067-68small.pdf.
21. Εβραϊκό δημοτικό τραγούδι των στρατοπέδων συγκέντρωσης, «Μαύρη μωρέ μαύρ' είν'η ζωή που κάνουμε»: περ. *Χρονικά* τ. 67-68, 1984. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/scanned_small/T067-68small.pdf.
22. Ι. Α. Νικολαΐδης, «Κατοχικό»: *Σκεύη Κεραμέως. Ποιήματα*, Θεσσαλονίκη, [χ.ε.], 1987 / περ. *Χρονικά* τ. 112, 1990. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/scanned_small/T112small.pdf.
23. Ευάγγελος Σουλτάνης, «Εις μνήμην»: περ. *Χρονικά*, τ. 100, 1988. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/scanned_small/T100small.pdf.
24. Ντίνος Χριστιανόπουλος, «Τα μάτια σου»: *Οι προγραμματισμένοι στο χαμό. Ποιήματα Θεσσαλονικέων ποιητών για την καταστροφή των Εβραίων της Θεσσαλονίκης*, ανθολόγηση Ντίνος Χριστιανόπουλος, Θεσσαλονίκη: Διαγώνιος, 1990 / περ. *Χρονικά* (στην ενότητα *Ελληνική Ποιητική Ανθολογία για το Ολοκαύτωμα*), τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.
25. Νίκος Εγγονόπουλος, «Το ποίημα της Εσθήρ Μπεσσαλέλ»: *Στην κοιλάδα με τους ροδώνες*, Αθήνα: Ίκαρος, 1992.
26. Γιώργος Μητσάκης, «Εβραίοι»: περ. *Ελληνοευρωπαϊκή Πολιτιστική και Μορφωτική Επιθεώρηση Euarce Information*, Ιούλ.-Σεπτ. 1993 / περ. *Χρονικά*, τ. 140, 1995. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/scanned_small/T140small.pdf.
27. Πάουλ Τσέλαν, «Φούγγα του θανάτου»: περ. *Χρονικά*, τ. 124, 1993. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση:

https://kis.gr/scanned_small/T124small.pdf. Μεταφρασμένη ολόκληρη η συλλογή με τίτλο: *Μήκων και Μνήμη*, μτφ. Ιωάννα Αβραμίδου, Αθήνα: Νεφέλη, 2007.

28. Νέστορας Μάτσας, «Στη μικρή κεκοιμημένη Ρεβέκκα» (απόσπασμα): περ. *Χρονικά* (στην ενότητα *Ελληνική Ποιητική Ανθολογία για το Ολοκαύτωμα*), τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.
29. Ζαφείρης Στάλιος, «Το γκέτο της Πράγας»: περ. *Χρονικά* (στην ενότητα *Ελληνική Ποιητική Ανθολογία για το Ολοκαύτωμα*), τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.

Ανθολογία ποίησης

1. Ντίνος Χριστιανόπουλος, *Οι προγραμματισμένοι στο χαμό. Ποιήματα Θεσσαλονικέων ποιητών για την καταστροφή των Εβραίων της Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη: Διαγώνιος, 1990.

Μελοποιημένη ποίηση

1. *Μαουτχάουζεν*, μουσική: Μίκης Θεοδωράκης, σίχοι: Ιάκωβος Καμπανέλλης, Γεράσιμος Σταύρου, Νίκος Γκάτσος, Δημήτρης Χριστοδούλου, Τάσος Λειβαδίτης, ερμηνεία: Μαρία Φαραντούρη, Columbia, 70204 LP, 1966.
2. *Ο πόνος όλου του κόσμου (All the rain of the world)*, Βιβλίο και μουσικός δίσκος. Μελοποίηση ποιημάτων του Γιωσέφ Ελιγιά και του Πάουλ Τσελάν από την Πηγή Λυκούδη, εκδόσεις Μετρονόμος 2017.

Κόμικς — Graphic Novels

1. Άρτ Σπίγκελμαν, *Μάους I: ιστορία κάποιου που επέζησε. Ο πατέρας μου αιμορραγεί ιστορία*, μτφρ. Σάββας Μιχαήλ, Αθήνα: Zoobus Publications, 2008.
2. Άρτ Σπίγκελμαν, *Μάους II: ιστορία κάποιου που επέζησε. Και τώρα αρχίζουν τα προβλήματα*, μτφρ. Νατάσσα Χασιώτη, Αθήνα: Zoobus Publications, 2008.
3. Μισέλ Κισκά, *Δεύτερη γενιά: Αυτά που δεν έχω πει στον πατέρα μου*, μτφρ. Μαμούθοκομιξ, Αθήνα: Μαμούθοκομιξ, 2014.
4. Άννα Φρανκ, *Βιογραφία*, κόμικ, μτφρ. Μαρίζα Ντεκάστρο, Αθήνα: Πατάκης, 2015.
5. Ράινχαρντ Κλάιστ, *Ο μποξέρ. Η αληθινή ιστορία του Χέρτσκο Χαφτ επιζήσαντα του Ολοκαυτώματος*, μτφρ. Γεωργία Τσάκωνα, Αθήνα: Ηλίβατον, 2016.
6. Άννα Φρανκ, *Το ημερολόγιο*, (a comic diary), μτφρ. Μαρίζα Ντεκάστρο, Αθήνα: Πατάκης, 2017.

Ημερολόγια

1. Άννα Φρανκ, *Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ*, επιμ. Otto H. Frank - Mirjam Pressler, μτφρ. Ρένα Χατχούτ, Αθήνα: Πατάκης, 2000.
2. Helene Berr, *Ημερολόγιο 1942-1944*, μτφρ. Αλίκη Κεραμίδα, επιμ. Αντώνης Αλεξάνδρου, Αθήνα: Πόλις, 2009.
3. Rutka Laskier, *Το ημερολόγιο της Rutka*, μτφρ. Γιώργος Πάντσιος, Αθήνα: Πατάκης, 2010.

Προσωπικές αφηγήσεις - μαρτυρίες

1. Σολομών Μπεναδών, *Από την τραγωδία των Εβραίων*, εφημ. *Ισραηλίτικον Βήμα*, Θεσσαλονίκη, 4.1.1946.
2. Ανώνυμος, *Οι αντάρτες σώζουν Εβραίους. Από το ημερολόγιο ενός Εβραίου αντάρτη*, εφημ. *Ισραηλίτικον Βήμα*, Θεσσαλονίκη, 17.5.1946.
3. Ισαάκ Ματαράσσο, *Κι όμως όλοι τους δεν πέθαναν*, Αθήνα: Μπεζές, 1948.
4. Αλμπέρτος Μενασέ, *Μπιρκενάου. Άουσβιτς II. Αναμνήσεις ενός αυτόπτου μάρτυρος*, Θεσσαλονίκη: ΙΚΘ, 1974.
5. Μιχαήλ Μόλχο - Ιωσήφ Νεχαμά, *In Memoriam: Αφιέρωμα εις την μνήμην των Ισραηλιτών θυμάτων του Ναζισμού εν Ελλάδι*, Θεσσαλονίκη: Νικολαΐδης, 1974.
6. Ιάκωβος Καμπανέλλης, *Μαουτχάουζεν*, Αθήνα: Κέδρος, 1981.
7. Χάιντς Κούνιο, *Έζησα τον θάνατο*, Θεσσαλονίκη: ΙΚΘ, 1982. (Δεύτερη έκδοση, Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Ετς Αχαΐμ, 2014).
8. Ερρίκος Σεβίλλιας, *Αθήνα – Άουσβιτς*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1983.
9. Myriam Novitch, *Το πέρασμα των βαρβάρων*, Αθήνα: Έκδοσις Συνδέσμου Ελλάς - Ισραήλ, 1986.
10. Νέστορας Μάτσας, *Αυτό το παιδί πέθανε αύριο*, Αθήνα: Πιτσιλός, 1987 (Δεύτερη έκδοση, Αθήνα: Ελευθερουδάκης, 2004).
11. Σαμ Προφέτα, *Θεσσαλονίκη - Άουσβιτς*, περ. *Το Δέντρο*, τ. 37-38, 1988.
12. Παύλος Σιμχά, *Οικογένεια Δημητρίου*, Αυτοέκδοση, [χ.ε.], 1988.
13. Μπέρρυ Ναχμία, *Κραυγή για το αύριο*, Αθήνα: Κάκτος, 1989.
14. Λεόν Περαχιά, *Μαζάλ. Αναμνήσεις από τα στρατόπεδα του θανάτου (1943-1954)*, Θεσσαλονίκη, [χ. ε.], 1990.
15. Μαρσέλ Νατζαρή, *Χρονικό 41-45*, Θεσσαλονίκη, Ίδρυμα Ετς-Αχαΐμ: Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης, Παρατηρητής, 1991. (Νέα Έκδοση: Μαρσέλ Νατζαρή, *Χειρόγραφα 1944-1947: Από τη Θεσσαλονίκη στο Ζόντερκομάντο του Άουσβιτς*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2018).
16. Μάρκος Ναχόν, *Μπιρκενάου. Το στρατόπεδο του θανάτου*, Θεσσαλονίκη: Ετς Αχαΐμ, 1991.
17. Πρίμο Λέβι, *Εάν αυτό είναι άνθρωπος*, μτφρ. Χαρά Σαρλικιώτη, Αθήνα: Άγρα, 1992, 2009.

18. Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου (επιμ.), *Το Ολοκαύτωμα στις μαρτυρίες Ελλήνων Εβραίων*, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής, 1993 / Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007.
19. Γιομτώβ Γιακοέλ, *Απομνημονεύματα 1941-1943*, επιμ. Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1993.
20. Μύριαμ Μορδεχάι, *Τα χρόνια της Κατοχής. Η αληθινή Ιστορία μιας Εβραίας από τη Βέροια*, περ. Χρονικά, τ. 131, 1994. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/scanned_small/T131small.pdf.
21. Ανδρέας Σεφικά, *Αναμνήσεις μιας ζωής και ενός κόσμου*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1995.
22. Ιάκωβος Χανταλί, *Από το Λευκό Πύργο στις πύλες του Άουσβιτς*, Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Ετς - Αχαΐμ, ΙΚΘ, Παρατηρητής, 1995.
23. Ευτυχία Νάχμαν, *Γιάννενα: Ταξίδι στο Παρελθόν*, Αθήνα: Τάλως, 1996.
24. Ισαάκ Σαπόρτα, *Επάγγελμα» Αρχιτέκτων: μια αφήγηση ζωής*, Αθήνα: Untimely Books, 1996.
25. Έρικα Κούνιο - Αμαρίλιο, *50 χρόνια μετά... Αναμνήσεις μιας Σαλονικιώτισσας Εβραίας*, (επιμ.) Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής, 1996 (Δεύτερη έκδοση, Θεσσαλονίκη: Ιανός, 2006).
26. Πρίμο Λέβι, *Η ανακωχή*, μτφρ. Ζακ Σαμουήλ, Αθήνα: Σέλας, 1997.
27. Ιάκωβος Στρούμσα, *Διάλεξα τη ζωή*, Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Ετς - Αχαΐμ, Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης, Παρατηρητής, 1997.
28. Έρικα Κούνιο Αμαρίλιο / Αλμπέρτος Ναρ, *Προφορικές μαρτυρίες Εβραίων για το Ολοκαύτωμα*, επιμ. Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1998. (Δεύτερη έκδοση, Αθήνα: Ευρασία, 2015).
29. Λίλιαν Μπενρουμπή - Αμπαστάδο, *Τα τετράδια της Λίνας*, Θεσσαλονίκη: Καπάνι, 1999.
30. Lucette Matalon Lagnado, Sheila Cohn Dekel, *Τα παιδιά της φωτιάς*, μτφρ. Αλέξανδρος Κακαβάς, Αθήνα: εκδ. Βασιλείου Γεώργιος, 1999.
31. Λέων Λεβής. *Θυμάμαι. Η Ιστορία ενός διωγμού*, Χαλκίδα, [χ.ε.], 2000.
32. Πρίμο Λέβι, *Αυτοί που θούλιαξαν και αυτοί που σώθηκαν*, μτφρ. Χαρά Σαρλικιώτη, Αθήνα: Άγρα, 2000.
33. Μωϋσής Μπουρλάς, *Έλληνας, Εβραίος και Αριστερός*, Σκόπελος: Νησίδες, 2000.
34. Νίνα Μπενρουμπή, *Μια ζωή γλυκιά και πικρή*, Θεσσαλονίκη: Σύγχρονοι Ορίζοντες, 2002.
35. Ζακίνος Φιλωσώφ, *Να γίνει ένας πόλεμος ...να ησυχάσουμε*, Λάρισα: Έλλα, 2002.
36. Αλέξανδρος Σιμχά, *Χαμένα Χρόνια*, Αθήνα: [χ.ε.], 2003.
37. Νάτα Γκατένιο-Όσμο, *Από την Κέρκυρα στο Μπίρκεναου και την Ιερουσαλήμ. Η ιστορία μιας Κερκυραίας Εβραίας*, Αθήνα: Γαβριηλίδης, 2005.
38. Ντάριο Γκαμπάι, *Το Ζόντερκομάντ*, εφημ. *Αγγελιοφόρος*, Θεσσαλονίκη, 24.4.2005 ως *Συνέντευξη*. Αναδημοσίευση με τον τίτλο *Ζόντερκομάντ*, περ.

- Χρονικά, τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση:https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.
39. Οριέττα Τρέβεζα - Σούση, *Τα ξυλοπάπουτσα διηγούνται. Μια αληθινή ιστορία*. Αθήνα: Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδος, 2005.
40. Ντ. Βισλιτσένυ, *Ένας δήμιος μιλάει για τους Εβραίους της Ελλάδας*, περ. Χρονικά, τ. 201, 2006. Ηλεκτρονική πρόσβαση στη διεύθυνση: https://kis.gr/files/chr_olokautoma1.pdf.
41. Υβόνη Μόλχο-Καπουάνο, *Ιωάννα Μαρινοπούλου. Αναμνήσεις*, Αθήνα: Γαβριηλίδης, 2006.
42. Αλμπέρτος Ναρ, *Επιτόλαιος επί πόλεως (πεζά κείμενα 1998-2003)*, Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2007.
43. Νέλλη Σεφικά Καμχή, *Αναμνήσεις*, Θεσσαλονίκη: [χ.ε.], 2007.
44. Ρομπέρ Αντέλμ, *Το ανθρώπινο είδος*, μτφρ. Σάρα Μπενβενίστε - Τερέζα Βεκιαρέλλη, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2008.
45. Ροζίνα Ασέρ Πάρδο, *548 ημέρες με άλλο όνομα*, Αθήνα: Γαβριηλίδης, 2008.
46. Ζαν Αμερύ, *Πέρα από την ενοχή και την εξιλέωση*, μτφρ. Γιάννης Καλιφατίδης, Αθήνα: Άγρα, 2009.
47. Μιχαήλ Ναούμ Μάτσας, *Μαρτυρίες Μαρτύρων. Ο αφανισμός μιας κοινότητας, Ονομαστικός κατάλογος*, Αθήνα: Γαβριηλίδης, 2009.
48. Μάρη Άλβο-Μπενβενίστε, *Μνήμες της ζωής μου*, Θεσσαλονίκη, Ιανός, 2010.
49. Βενέτσια Σλόμο, *Sonderkommando. Μέσα από την κόλαση των θαλάμων αερίων*, μτφρ. Κυριακή Χρα, Αθήνα: Πατάκης, 2010.
50. Εσθήρ Φράνκο (Γκατένιο), *Το παιχνίδι των ρόλων και η δεύτερη γενιά του Ολοκαυτώματος*, Αθήνα: Γαβριηλίδης, 2010.
51. Γεχούντα Κορέν - Εϊλάτ Νεγκέβ, *Οι επτά νάνοι του Άουσβιτς*, μτφρ. Φλώρα Μίτση, Θεσσαλονίκη: Πηγή, 2012.
52. Μάριος Σούσης, *Καλή αντάμωση. Φιλιά εις τα παιδιά. Τα παιδιά που έχασαν το τρένο για το Άουσβιτς*, Αθήνα: Turangalila Books, 2013.
53. Λίζα Πίνχας, *Αντιμέτωπη με το Ολοκαύτωμα*, Αθήνα: Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος, 2014.
54. Μπεάτε Κλάρσφελντ - Σερζ Κλάρσφελντ, *Απομνημονεύματα: κυνηγώντας τους Ναζί*, μτφρ. Καρίνα Λάμψα, Αθήνα: Καπόν, 2015.
55. Μαργκαρέτε Μπούμπερ-Νόμαν, *Μιλένα από την Πράγα*, μτφρ. Τούλα Σιετή, επιμ. Αριάδνη Δμακοπούλου, Αθήνα: Κίχλη, 2015.
56. Μίριαμ Φρανκ, *Εξιστόριση σε τρεις ηπείρους: ιστορίες μιας νομαδικής ζωής*, μτφρ. Κατερίνα Λάμψα, Αθήνα: Καπόν, 2016.
57. Μαρσελίν Λοριντάν Ίβενς, *Κι εσύ δεν ξαναγύρισες*, μτφρ. Άννα Παπασταύρου, Αθήνα: Πατάκης, 2017.
58. Υβέτ Μπέζα –Λεών, *Μια ιστορία, η δική μας*, Αθήνα: Γαβριηλίδης, 2017.

Κινηματογραφικά σενάρια

1. Λουί Μαλ & Πατρικ Μοντιανό, *Λακόμπ Λυσιέν*, μτφ. Μαρία Γαβαλά, Αθήνα: Πόλις, 2017.

Θεατρικό

1. Θανάση Τριαρίδη, *Μένγκελε*, Ηλεκτρονική έκδοση, 2012. (ανακτήθηκε από: <http://www.triaridis.gr/mengele/>). [ημερομηνία ανάκτησης: 12.07.2018].
2. Λέων Ναρ, *Δεν σε ξέχασα ποτέ*, Αθήνα: Ευρασία, 2017.

Δοκίμια

1. Τόμας Μανν, *Αυτός ο πόλεμος*, μτφ. Μαργαρίτα Ζαχαριάδου (επιμ. Κωνσταντίνος Παλαιολόγου), Αθήνα: Πόλις, 2017.
2. Ρίκα Μπενβενίστε, *Λούνα (Δοκίμιο ιστορικής βιογραφίας)*, Αθήνα: Πόλις, 2017.

Εικονογραφημένες ιστορίες

1. Κέλλυ Ματαθία – Κόβο, *Τα κίτρινα καπέλα*, Αθήνα: Πατάκης, 2017.

ΦΙΛΜΟΓΡΑΦΙΑ

Οι ταινίες μυθοπλασίας που συνιστούν το εν λόγω *Παράρτημα* καταγράφονται με χρονολογική σειρά. Η παραπομπή των ταινιών πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με το σύστημα παραπομπών και στοιχειοθέτησης της βιβλιογραφίας APA 6th edition. Σε ό,τι αφορά τον τίτλο της εκάστοτε ταινίας δίνεται πρώτα ο πρωτότυπος τίτλος και εν συνεχεία σε παρένθεση ο επίσημος ελληνικός τίτλος, όπως έχει δοθεί από την εκάστοτε εταιρεία διανομής στην Ελλάδα. Ο μεταφρασμένος τίτλος δεν αποτελεί μετάφραση σε όλες τις περιπτώσεις του πρωτότυπου τίτλου της ταινίας και προέρχεται από την παγκόσμια βάση δεδομένων www.imdb.com. Ταινίες που έχουν γυριστεί την ίδια χρονιά καταγράφονται αλφαβητικά με βάση το επώνυμο του πρώτου παραγωγού.

Ταινίες μυθοπλασίας

Παραγωγή της δεκαετίας του '50

1. Zespól Filmowy Kadr (Producer), & Wajda, A. (Director). (1957). *Kanal (Κανάλ)* [Motion Picture]. Poland: Zespól Filmowy Kadr.
2. Zespól Filmowy Kadr (Producer), & Wajda, A. (Director). (1958). *Popiol i diament (Στάχτες και διαμάντια)* [Motion Picture]. Poland: Zespól Filmowy Kadr.
3. Draganov, V. & Nuernberger, S. (Producers), & Wolf, K. (Director). (1959). *Sterne (Η μπαλάντα ενός λαού)* [Motion Picture]. East Germany & Bulgaria: Boyana Film & Deutsche Film.
4. Stevens, G. (Producer), & Stevens, G. (Director). (1959). *The Diary of Anne Frank (Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ)* [Motion Picture]. United States: George Stevens Production & Twentieth Century Fox.

Παραγωγής της δεκαετίας του '60

5. Ceskoslovenský Státní Film (Producer), & Weiss, J. (Director). (1960). *Romeo, Julie a tma (Ο Ρωμαίος, η Ιουλιέτα και τα σκοτάδια)* [Motion Picture]. Czechoslovakia: CBK - Ceskoslovenský Státní Film - Filmové studio Barrandov.
6. Cristaldi, F. & Ergas, M. (Producers), & Pontecorvo, G. (Director). (1960). *Kapò (Σκλάβοι χωρίς αλυσίδες)* [Motion Picture]. Italy, France & Yugoslavia: Cineriz, Vides Cinematografica & Zebra Films.
7. Kramer, S. & Langer, P. (Producers), & Kramer, S. (Director). (1961). *Judgment at Nuremberg (Η δίκη της Νυρεμβέργης)* [Motion Picture]. United States: Roxlom Films Inc.

Παραγωγής της δεκαετίας του '70

8. Brauner, A., Cohn, A., Lucari, G.H. & Saraceni, F. (Producers), & De Sica, V. (Director). (1970). *Il giardino dei Finzi Contini (Ο κήπος των Φίντσι-Κοντίνι)* [Motion Picture]. Italy – West Germany: Documento Film, CCC & Filmkunst.
9. Malle, L. & Nedjar, C. (Producers), & Malle, L. (Director). (1974). *Lacombe Lucien (Επώνυμο: Λακόμπ, όνομα: Λυσιέν)* [Motion Picture]. France – Italy West Germany: Nouvelles Éditions de Films (NEF), Universal Pictures, Vides Cinematografica & Hallelujah Films.
10. Baum, R., Delon, A. & Kuperberg, R. (Producers), & Losey, J. (Director). (1976). *Mr. Klein (Ο κύριος Κλάιν)* [Motion Picture]. France & Italy: Lira Films, Adel Productions, Nova Films & Mondial Televisione Film.
11. Berger, R. (Producer), & Chomsky, M. J. (Director). (1978). *Holocaust (Ολοκαύτωμα)* [TV Mini – Series]. United States: Titus Productions.
12. Seitz, F. (Producer), & Schlöndorff, V. (Director). (1979). *Die Blechtrommel (Το ταμπούρλο)*. [Motion Picture]. West Germany, France, Poland & Yugoslavia: Franz Seitz Film.

Παραγωγής της δεκαετίας του '80

13. Barish, K. & Pakula, A. J. (Producers), & Alan J. Pakula, A. J. (Director). (1982). *Sophie's Choice* (Η εκλογή της Σόφι). [Motion Picture]. United Kingdom & United States: IFC Entertainment & Keith Barish Productions.
14. Malle, L. (Producer), & Malle, L. (Director). (1987). *Au revoir les enfants* (Αντίο παιδιά) [Motion Picture]. France, West Germany & Italy: Nouvelles Éditions de Films, MK2 Productions, Stella Film GmbH, N.E.F. GmbH. Munich & RAI Uno.
15. Winkler, I. (Producer), & Gavras, C. (Director). (1989). *Music Box* (Το μουσικό κουτί). [Motion Picture]. United States: Carolco Pictures.

Παραγωγής της δεκαετίας του '90

16. Brauner, A., & Ménégos, M. (Producers), & Holland, A. (Director). (1990). *Europa Europa* [Motion Picture]. Germany, France & Poland: Central Cinema Company Film (CCC).
17. Lustig, B., Molen, G. R. & Spielberg, S. (Producers), & Spielberg, S. (Director). (1993). *Schindler's List* (Η λίστα του Σίντλερ) [Motion Picture]. United States: Universal Pictures & Amblin Entertainment Production.
18. Gordon, K. & Weide, R.B. (Producers), Gordon, K. (Director). (1996). *Mother night* (Μητέρα νύχτα) [Motion Picture]. United States: Fine Line Features, New Line Cinema & Whyaduck Productions.
19. Braschi, G., & Ferri, E. (Producers), & Benigni, R. (Director). (1997). *La vita è bella* (Η ζωή είναι ωραία) [Motion Picture]. Italy: Melampo Cinematografica.

Παραγωγής της δεκαετίας του 2000

20. Avnet, J. & De Laurentiis, R. (Producers), & Avnet, J. (Director). (2001). *Uprising* (Η αντίσταση -Το γκέτο της Βαρσοβίας) [TV Movie]. United States: Avnet & Kerner Productions, Brooklyn Films & Raffaella Productions.
21. Koffer, P., Lerner, A., Lerner, D., Blake, T. B. & Vachon, C. (Producers). & Nelson, T.B. (Director). (2001). *The Grey Zone* (Η γκριζα ζώνη) [Motion Picture]. United States: Killer Films, Martien Holdings A.V.V., Millennium Films & The Goatsingers.
22. Benmussa, R., Polanski, R. & Sarde, A. (Producers), & Polanski, R. (Director). (2002). *The Pianist* (Ο πιανίστας). [Motion Picture]. France, Poland, Germany, United Kingdom & United States: R.P. Productions.

23. Boncea, A. (Producer), & Gavras, C. (Director). (2002). *Amen. (Αμήν.)* [Motion Picture]. France, Germany & Romania: Canal +.
24. Eichinger, B. (Producer), & Hirschbiegel, O. (Director). (2004). *Der Untergang (Η Πτώση)* [Motion Picture]. Germany, Austria & Italy: Constantin Film.
25. Barbalics, P., Hamori, A., Kemeny, I. & Olsberg, J. (Producers), & Koltai, L. (Director). (2005). *Sorstalansag (Ένας άνθρωπος δίχως πεπρωμένο)* [Motion Picture]. Hungary, Germany, United Kingdom, Israel, France & United States.
26. Breinersforder, F., Burgermeister, S., Müller, C. & Rothemund, M. (Producers), & Rothemund, M. (Director). (2005). *Sophie Scholl - Die letzten Tage (Σόφι Σολ: Οι τελευταίες μέρες)* [Motion Picture]. Germany: Broth Film & Goldkind Filmproduktion.
27. Aichholzer, J., Bohlman, N. & Schröder, B. (Producers), & Ruzowitzky, S. (Director). (2007). *Die Fälscher (Οι Παραχαράκτες)* [Motion Picture]. Austria & Germany: Studio Babelsberg Motion Picture.
28. Brugge, P.J. & Zwick, E. (Producers), & Zwick, E. (Director). (2008). *Defiance (Εναντίωση)* [Motion Picture]. United States: Paramount Vantage.
29. Gigliotti, D., Minghella, A., Morris, R. & Pollack, S. (Producers), & Daldry, S. (Director). (2008). *The Reader (Σφραγισμένα χείλη)* [Motion Picture]. United States & Germany: The Weinstein Company.
30. Heyman, D. (Producer), & Herman, M. (Director). (2008). *The Boy in the striped pyjamas (Το αγόρι πίσω από το συρματοπλέγμα)* [Motion Picture]. United Kingdom & United States: Miramax.

Παραγωγή της δεκαετίας του 2010

31. Goldman, A. (Producer), & Bosch, R. (Director). (2010). *La rafle (Τη νύχτα που χάθηκαν τα αστέρια)* [Motion Picture]. Légende Films.
32. Carell, L., Dichant, M.D., Jordan, E., Knippel, P., Machulski, J., Reuter, S. & Stephens, P. (Producers), & Holland, A. (Director). (2011). *In Darkness (Νικώντας το σκοτάδι)* [Motion Picture]. Poland, Germany & Canada: Schmidt Katze Filmkollektiv.
33. Drechsel, B., Stöter, K., Watts, L. Welsh, P. (Producers), & Shortland, C. (Director). (2012). *Lore (Τα παιδιά του πολέμου)* [Motion Picture]. Germany, Australia & United Kingdom: Rohfilm, Edge City Films & Porchlight Films.
34. Blancato, K & Rosenfelt, K. (Producers), & Percival, B. (Director). (2013). *The Book Thief (Η κλέφτρα των βιβλίων)* [Motion Picture]. United States & Germany: Fox 2000 Pictures.
35. Danquart, P., Kusche, S. & Spiller, U. (Producers), & Danquart, P. (Director). (2013). *Lauf Junge lauf (Run boy run)* [Motion Picture]. Germany, France & Poland: Bittersuess Pictures.

36. Sándor, P. & Söth, S. (Producers), & Szász, J. (Director). (2013). *A nagy füzet (Το μεγάλο τετράδιο)* [Motion Picture]. Hungary, Germany, Austria & France: Intuit Pictures & Hunnia Filmstúdió.
37. Claussen, J. & Lamby, S. (Producers), & Ricciarelli, G. (Director). (2014). *Im Labyrinth des Schweigens (Ο λαβύρινθος της σιωπής)* [Motion Picture]. Germany: Claussen Wöbke Putz Filmproduktion.
38. Kufus, T. (Producer), & Kraume, L. (Director). (2015). *Der Staat gegen Fritz Bauer (Υπόθεση Φριτς Μπάουερ: Μυστική ατζέντα)* [Motion Picture]. Germany: Zero One Film.
39. Lantos, A. & Lantos, R. (Producers), & Egoyan, A. (Director). (2015). *Remember (Γράμμα από το παρελθόν)* [Motion Picture]. Canada, Mexico, Germany & South Africa: Serendipity Point Films
40. Rajna, G. & Sipos, G. (Producers), & Nemes, L. (Director). (2015). *Saul fia (Ο γιος του Σαούλ)*. [Motion Picture]. Hungary: Laokoon Filmgroup.
41. Thompson, D. M. & Thykier, K. (Producers), & Curtis, S. (Director). (2015). *Woman in gold (Γυναίκα από χρυσό)* [Motion Picture]. United Kingdom: Origin Films & BBC Films.
42. Χαλκιάς, Α. (Producer), & Μανουσάκης, Μ. (Director). (2015). *Ουζερί Τσιτσάνης (Cloudy Sunday)*. [Motion Picture]. Greece: Telekinisi Productions.
43. Foster, G. & Krasnoff, R. & Lewandowska, M. (Producers), & Jackson, M. (Director). (2016). *Denial (Άρνηση)* [Motion Picture]. United Kingdom & United States: BBC Films.
44. Arndt, S., Grass, C., Pacchioni, M., Schamus, J., Schott, U. & Trijbits, P. (Producers), & Perez, V. (Director). (2016). *Alone in Berlin (Μόνος στο Βερολίνο)* [Motion Picture]. United Kingdom, France & Germany: X-Filme Creative Pool.
45. Deyle, F. & Konchalovskiy, A. (Producers), & Konchalovskiy, A. (Director). (2016). *Ray (Paradise)* [Motion Picture]. Russia & Germany: Production Center of Andrei Konchalovsky.
46. Abberley, J., Patricof, J. & Zubick, K. & Caro, N. (Director). (2017). *The Zookeeper's Wife (Η γυναίκα του ζωολογικού κήπου)* [Motion Picture]. Czech Republic, United Kingdom & United States: Scion Films.

Ταινίες Ντοκιμαντέρ

Οι ταινίες ντοκιμαντέρ απαριθμούνται με χρονολογική σειρά της παραγωγής τους και καταγράφονται σύμφωνα με το σύστημα APA Style 6th Edition που ισχύει για τις ταινίες διεθνώς.

1. Bernstein S. Nolbandov, S. & (Producers), & Hitchcock, A. & Bernstein, S. (Directors). (1945). *Memory of the Camps* (release 2014). United Kingdom: Ministry of Information & U.S. Office of War Information.
2. Dauman, A., Halfon, S. & Lifchitz, P. (Producers), & Resnais, A. (Director). (1956). *Nuit et brouillard (Νύχτα και καταχνιά)*. France: Argos Films.
3. Harris, A. & de Sedouy, A. (Producers), & Ophüls, M. (Director). (1969). *Le chagrin et la pitié (Ο οίκτος και η θλίψη)*. West Germany & Switzerland: Norddeutscher Rundfunk, Société Suisse de Radiodiffusion et Télévision (SSR) & Télévision Rencontre.
4. Olivier-Lacamp, S. & Quef, S. (Producers), & Lanzmann, C. (Director). (1985). *Shoah*. France & United Kingdom: British Broadcasting Corporation (BBC), Historia, Les Films Aleph & Ministère de la Culture de la République Française.
5. EPT A.E & CINETIC (Producers), & Χατζόπουλος, Τ. (Director). (1992). *500 χρόνια των Ισπανών Εβραίων στη Θεσσαλονίκη: Παρασκήνιο*. Ελλάδα: EPT.
6. EPT A.E (Producer), & Πετρίτσος, Γ. (Director). (1993). *Διωγμός των Εβραίων στην Κατοχική Ελλάδα / (Μαρτυρίες)*. Ελλάδα: EPT.
7. Cattini, A. (Producer), & Rees, L. & Remme, T. (Directors). (1997). *The Nazis. The warning from History (Ναζί: η προειδοποίηση της ιστορίας)*. United Kingdom: A&E Television Networks & BBC.
8. EPT A.E. (Producer), & Τάτση, Γ. (Director). (2002). *Εβραϊκό Ολοκαύτωμα: Σαν παλιά φωτογραφία*. Ελλάδα: EPT – NET Studio Synthesis.
9. EPT A.E & ΠΕΤΡΑ Ε.Ε (Producers), & Χιώτης, Μ. (Director). (2003). *Τα παιδιά του Χίτλερ: Το κουτί της Πανδώρας*. Ελλάδα: EPT.
10. Solomon, M. (Producer), & Solomon, M. (Director). (2009). *Nazi Mystery: Twins from Brazil*. United States: National Geographic.
11. Greek Film Center, Hellenic Radio & Television & Massive Productions (Producers), & Λουλές, Β. (Director). (2011). *Φιλιά εις τα παιδιά (Children in hiding)*. Greece: Greek Film Center, ERT & Massive Productions.
12. Versteegen, T. (Producer), & Scherer, F., Schlosshan, R. & Versteegen, T. (Directors). (2011). *Nazi Mystery: Hitler's Henchman– Heinrich Himmler (Ο μυστικός κόσμος των Ναζί: ο μπράβος του Χίτλερ- Χάνριχ Χίμλερ)*. United States & Germany: ZDF Enterprises, ZDF Productions & National Geographic.
13. Versteegen, T. (Producer), & Versteegen, T. & Weidenbach, U. (Directors). (2011). *Nazi Mystery: Hitler's Architect (Ο αρχιτέκτονας του Χίτλερ)*. United States & Germany: ZDF Enterprises, ZDF Productions & National Geographic.
14. Rubin, D. (Producer), & Hoggard, S. (Director). (2011). *Hitler's G.I Death Camp* (2011). Hoggard Films & National Geographic.
15. Rees, L. (Producer), & Rees, L. (Director). (2012). *The dark charisma of Adolf Hitler (Αδόλφος Χίτλερ: Ο δρόμος προς την άβυσσο)*. United Kingdom: (LR History TV for BBC).
16. Ast, J., Ast, D. & Mauersberger, K. (Producers), & Ast, J., Ast, D. & Mauersberger, K. (Directors). (2012). *Inside Hitler's Reich Chancellery (Η Καγκελαρία του Χίτλερ)*. Germany: Astfilm Productions & History Chanel.

17. Versteegen, T. (Producer), & Versteegen, T. (Director). (2013). *Nazi Mystery: The Hess Enigma (Ο μυστικός κόσμος των Ναζί: Το αίνιγμα Rudolf Hess)*. United States & Germany: ZDF Enterprises, ZDF Productions & National Geographic.
18. History Chanel (Producer), & Ibeji, M. (Director). (2014). *The unseen Holocaust*. History Chanel.
19. Angel, S. Ratner, B. (Producers), & Singer, A. (Director). (2014). *Night will fall (Θα πέσει η νύχτα)*. United Kingdom: Angel TV, Rat Pac Entertainment & Spring Films.
20. National Geographic, CinéTévé & France Télévision (Producers), & Korn - Brzoza, D. (Director). (2015). *Hitler's Last Year*. National Geographic, CinéTévé & France Télévision.
21. Servan – Schreiber, F. (Producers), & Korn - Brzoza, D. (Director) (2016). *Après Hitler (Μετά τον Χίτλερ)*. France: CinéTévé.
22. & Hinchcliffe, M., Deeley, S., Matthews, V., Smith, G., Morris, A. & Chris Roberts, C. (Directors). (2018). *Hitler's circle of Evil (Ο σατανικός κύκλος του Χίτλερ)*. United Kingdom: Head Gear Films, Metrol Technology & World Media Rights Productions.

Υπερσύνδεσμοι

Ελληνικοί και διεθνείς

Μουσεία — Εκπαιδευτικά Ιδρύματα — Σελίδες εκπαιδευτικού χαρακτήρα

1. Βίκτωρ Σολ. Βενουζίου, *Θησαυρός των Χρονικών του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου της Ελλάδος: ταξινομικός πίνακας άρθρων κατά θέμα*. Αθήνα, Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο της Ελλάδος, 2016
https://kis.gr/files/THESAURUS_VENOUIZIOU_SITE.pdf
2. Για την Ραχήλ Λιπστάιν: <http://diasporic.org/2017/05/pipina/rachel-lipstein/>
3. Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης: <http://www.imth.gr/>
4. Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδος: <https://www.jewishmuseum.gr/>
5. Εκπαιδευτικό Σεμινάριο για το Ολοκαύτωμα: <http://holocaustseminar2012.blogspot.gr/>
6. Η Εμπειρία των Εβραίων της Ελλάδας στις οπτικοακουστικές μαρτυρίες για το Ολοκαύτωμα: <http://gist.ha.uth.gr/el/>
7. Ιστορίες για τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο: Εκπαιδευτική Ιστοσελίδα: Διδακτικά Σενάρια για το Γυμνάσιο και την Α΄ Λυκείου. <http://ww2istories.gr/index.php/>
8. Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο: <https://kis.gr/>
9. “Tkuma” Ukrainian Institute for Holocaust Studies Profile: http://old.tkuma.dp.ua/en/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=4
10. Anne Frank Museum: <http://www.annefrank.org/>

11. Auschwitz- Birkenau Memorial and Museum: <http://auschwitz.org/en/>
12. Birmingham Holocaust Education Center: <http://bhamholocausteducation.org/>
13. Candles Holocaust Museum and Education Center: <https://candleholocaustmuseum.org/>
14. Center for Holocaust and Genocide Education: <http://www.cse.edu/about-cse/centers/hge/>
15. Center for Studies of Holocaust and Religious Minorities (Norway): <http://www.hlsenteret.no/english/>
16. Education World: <http://www.educationworld.com/search-ew?title=+Holocaust+>
17. Education World: https://www.educationworld.com/a_lesson/lesson187.shtml
18. Guidelines for Teaching about the Holocaust: <https://www.ushmm.org/educators/teaching-about-the-holocaust/general-teaching-guidelines>
19. Holocaust and Genocide Education: <http://www.teachingtheholocaust.org/>
20. Holocaust and Humanity Center: <http://www.holocaustandhumanity.org/>
21. Holocaust Awareness Museum and Education Center: <http://www.hamec.org/>
22. Holocaust Center for Humanity: <https://www.holocaustcenterseattle.org/>
23. Holocaust Center- Seton Hill University: <https://www.setonhill.edu/academics/centers-community-programs/holocaust-center/>
24. Holocaust Education & Archive Research Team: <http://www.holocaustresearchproject.org/toc.html>
25. Holocaust Memorial Center (Budapest): <http://hdke.hu/en/>
26. Holocaust Memorial resource & Education centre of Florida: <http://www.holocaustedu.org/>
27. Holocaust teacher resource center: <http://www.holocaust-trc.org/>
<https://www.holocaustcenterseattle.org/education/lessons-activities-handouts>
28. Illinois Holocaust Museum and Education Center: <https://candleholocaustmuseum.org/>
29. International Holocaust Remembrance Alliance:
30. <http://www.holocaustremembrance.com/>
31. Jewish Gen: <https://www.jewishgen.org/infofiles/GermanOccs.htm>
32. Jewish Holocaust Center: Remembrance Education Museum (Melbourne, Australia): <http://www.jhc.org.au/about-the-centre.html>
33. Jewish Museum Berlin: <https://www.jmberlin.de/en>
34. Jewish Virtual Library: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/>
35. Kaserne Dossin (Belgium): <https://www.kazernedossin.eu/EN>
36. Mauthausen Memorial: <https://www.mauthausen-memorial.org/en>
37. Midwest Center for Holocaust Education: <https://mchekc.org/>
38. Montreal Holocaust Museum: <http://museeholocauste.ca/en/>
39. Museum "Jews in Latvia": <http://www.jewishmuseum.lv/en/>

40. Museum Judenplatz / Jewish Museum Vienna: <http://www.imw.at/en/exhibitions/museum-judenplatz>
41. National Holocaust Memorial Hollandsche Schouwburg: <http://jick.nl/en/node/965>
42. Oregon Jewish Museum and Center for Holocaust Education: <http://www.ojmche.org/>
43. Polin: Museum of the History of Polish Jewish: <http://www.polin.pl/en>
44. Rhodes Jewish Museum: <http://www.rhodesjewishmuseum.org/>
45. Russian Research and Educational Holocaust Center: <http://en.holocf.ru/>
46. Sarah and Chaim Neuberger Holocaust Education Centre: <http://www.holocaustcentre.com/>
47. Scholastic: <https://www.scholastic.com/teachers/collections/teaching-content/holocaust-collection-teaching-resources/>
48. Shoah Visual History Foundation: <http://www.vhf.org/>
49. Stiftung Denkmal Berlin: <https://www.stiftung-denkmal.de/startseite.html>
50. Sydney Jewish Museum: <http://sydneyjewishmuseum.com.au/>
51. Teacher's Guide to Holocaust: <https://fcit.usf.edu/holocaust/resource/resource.htm>
52. The Holocaust and the United Nations Outreach Programme: <http://www.un.org/en/holocaustremembrance/docs/UNESCO%20res.shtml>
53. The Holocaust Museum & Education center in South Florida: <http://www.holocaustmuseumsfl.org/>
54. The Steven Spielberg Jewish Film Archive: <https://en.jfa.huji.ac.il/>
55. UCL Centre for Holocaust Education: <https://www.holocausteducation.org.uk/teacher-resources/>
56. Ukrainian Center for Holocaust Studies: <http://www.holocaust.kiev.ua/eng/>
57. United States Holocaust Memorial Museum: <https://www.ushmm.org/>
58. USC Shoah Foundation: <http://sfi.usc.edu/>
59. Vancouver Holocaust Education Centre: <http://www.vhec.org/>
60. Yad Vashem: <http://www.yadvashem.org/> και στα ελληνικά: <http://www.yadvashem.org/yv/en/education/languages/greek/index.asp>

Απαγγελίες — Μελοποιημένη ποίηση — Ταινίες — Ντοκιμαντέρ

Μελοποιημένη ποίηση — Απαγγελίες

1. Γιώργος Βαφόπουλος, Άουσβιτς: Ελεγείο σε μια ξανθή κοτσίδα. Απαγγελία του ποιήματος στο κανάλι του you tube. <https://www.youtube.com/watch?v=grJ-iS1yGTQ>
2. Η Πόλκα των Εβραίων της Πράγας: (από τον δίσκο «Οι μύθοι μιας γυναίκας» (1988) Μάνος Χατζιδάκις – Νίκος Γκάτσος) <https://www.youtube.com/watch?v=aix80Eyhurk>

3. Μπαλάντα του Μάουτχάουζεν:

<https://www.youtube.com/watch?v=HU6q9OsWsP4&list=PLheCbjhzQuQR4B7mJvWZraiVWHOEvfiK1> (όλος ο δίσκος με σειρά playlist).